

preclarissimi viri electione par est devotio, unus idemque assensus, in nullo dissimilis acclamatio; sed sicut nobis est unus Deus, una fides, unumque baptisma, ita et nobis omnibus in supradicti electione pontificalisque ordinis consecratione atque substitutione unum est per omnia velle, et nullum extraneum appetere, quin totius Ecclesiæ voce præsentis decreto concorditer et consonanter conclamando, virum memoratum, non simplici, sed multiplici sermone cordis et corporis devotione nobis pastorem eligere, eumque idoneum, quantum nostræ fragilitati nosse conceditur, tanto pontificio esse, sicut voce fateamur, ita etiam omnium nostrorum subscriptionibus devotissime roboramus, et communi adnotationis decreto, Dei misericordia prædæ diuturnitate temporum nobis pastorem habendum eligimus et optamus, more quoque canonico sub gestorum serie confirmamus.

A Epistola vocatoria metropolitani pro consecratione episcopi electi.

III. Dilectissimis fratribus et filiis presbyteris, diaconis, honoratis, clericis, et possessaribus, vel cunctæ plebi illius Ecclesiæ, simulque vocato episcopo illi, M. auxiliante Domino metropolitano sanctæ sedis apostolicæ illius. Dilectionem vestram salutriter alloquimur, quia prædictum talem a vobis electum episcopum, virum, venerabilem, tali Ecclesiæ ordinare compellimur, laudemus et honoremus Jesum Christum, ut qui vobis hanc electionis devotionem dedit, nobis quoque perficiendi tribuat facultatem. Jam fatam virum religiosa violentia tenete, et ad sanctam nostram sedem ill. perducere festinate; qui forte magis dignior erit, si se occultare voluerit. Ob quam rem hanc direximus admonitionem, quemadmodum optime placuit sanctæ synodo episcopum sine vocatoria suscipi non debere, ne obscuritas dubiæ ordinationis incurrat.

B obscuritas dubiæ ordinationis incurrat.

FORMULÆ VETERES

EXORCISMORUM ET EXCOMMUNICATIONUM.

STEPHANUS BALUZIUS TUTELENSIS

IN UNUM COLLEGIT, MAGNAM PARTEM - NUNC PRIMUM EDIDIT, RELIQUAS EMENDAVIT.

I.

INCIPIT BENEDICTIO VEL EXORCISMUS AQUÆ CALIDÆ SEU FRIGIDÆ IN QUA MANUS AD JUDICIUM MITTITUR.

Cum homines vis mittere ad comprobationem iudicii aquæ calidæ, primum fac eos intrare cum omni humilitate in ecclesia; et prostratis in oratione, dicat sacerdos has orationes.

Prima oratio

Auxiliare, Domine, quærentibus misericordiam tuam, et da veniam consentibus. Parce supplicibus, ut qui nostris meritis flagellamur, tua miseratione salvemur. Per.

Secunda oratio.

Quæsumus, omnipotens Deus, afflicti populi lacrymas respice, et iram tuæ indignationis averte, ut qui reatum nostræ infirmitatis agnoscimus, tua consolatione liberemur. Per.

Tertia oratio.

Deus, qui conspicias omni nos virtute destitui, interius exteriusque custodi, ut et ab omnibus adversitatibus muniamur in corpore et a pravitate cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis, surgat pariter, et coram hominibus illis cantet presbyter missam, et faciat eos ad ipsam missam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos sacerdos cum adjuratione et dicat:

Adjuro vos, homines, per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per vestram Christianitatem quam suscepistis, et per unigenitum Dei Filium, quem Redemptorem credidistis, et per sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium, et per reliquias quæ in ista sancta ecclesia sunt reconditæ, ut non præsumatis illo modo ad istam sanctam communionem accedere nec sumendo communicare si hoc vel illud fecistis, aut consensistis, aut aliquam veritatem inde scistis, seu qui hoc egit nostis.

Anno 1677.

Si autem tacuerint, et nullam inde professionem dixerint, accedat sacerdos ad altare, et communicet more solito, postea vero communicet illos. Cum autem communicant ante altare, dicat sacerdos: Corpus hoc et sanguis Domini nostri Jesu Christi sit vobis ad comprobationem hodie. Expleta missa, descendat sacerdos ad locum destinatum, ubi ipsum examen peragitur. Deferat secum librum Evangeliorum et crucem, et curat modicam letaniam; et cum compleverit ipsam letaniam, exorcizet et benedicat aquam ipsam antequam ferrescat, ita dicendo:

Exorcizo te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi Filii ejus Domini nostri, ut has aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici et omne phantasma diaboli; ut si hic homo, qui manum suam in te misit, est innocens exsisterit de hac culpa unde reputatur, pietas Dei omnipotentis liberet eum; et si, quod absit, culpabilis est, et præsumptuose in te manum mittere ausus fuerit, ejusdem omnipotentis virtus super eum hoc declarare dignetur, ut omnis homo timeat et contremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri, qui vivit et regnat Deus per omnia sæcula.

Oratio.

Domine Jesu Christe, qui es iudex justus, fortis, et patiens, et multum misericors, per quem facta sunt omnia, Deus deorum et Dominus dominantium, qui propter nos homines et propter nostram salutem de sinu Patris descendisti, et ex virgine Maria carnem assumere dignatus es, et per passionem tuam mundum in cruce redemisti, et ad inferos descendisti, et diabolum in tenebris exterioribus colligasti, et omnes justos, qui originali peccato ibidem detinebantur, magna potentia tua exinde liberasti, tu Domine, quæsumus, mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa cæli arce super hanc creaturam aquæ, quæ ab igne ferverescere atque coalescere videtur, ut rectum iudicium per eam super hunc hominem nomine illo comprobet ac manifestet. Te, Domine Deus, supplices deprecamur, qui in Cæna Galilæe

læa signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti, et tres pueros Sidrac, Misac, et Abdenago de camino ignis ardentis illæos eduxisti, et Susannam de falso crimine liberasti, cæco nato oculos aperuisti, Lazarum quadriduannum a monumento suscitasti, et Petro mergenti manum porrexisti, ne respicias peccata nostra in hac oratione, sed tuum verum et sanctum iudicium coram hominibus in hoc manifestare digneris, ut si hic homo pro hac reputationis causa, furto videlicet, vel homicidio, aut adulterio, vel luxuria, aut pro qualibet causa culpæ modo ad præsens manum suam in hanc aquam igne ferventem miserit, et culpabilis ex hac causa non est, hoc ei præstare digneris ut nulla læsio vel macula in eodem manu appareat, per quam sine culpa calumniam incurrat.

Iterum te, Deus omnipotens, nos indigni et peccatores famuli tui suppliciter oramus ut sanctum, verum et rectum iudicium tuum nobis in hoc etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac reputationis causa, si per aliquod maleficium, diabolo instigante, aut cupiditate vel superbia incitante, culpabilis est in facto vel in consensu, et hoc comprobationis iudicium subvertere vel violare volens, malo confusus ingenio, manum suam in hanc aquam præsumptuose mittere ausus fuerit, tua pietas taliter hoc declarare dignetur ut in ejus manu dignosci queat quod injuste egit, ut et ipse deinceps per veram confessionem penitentiam agens ad emendationem perveniat, et iudicium tuum sanctum et verum in omnibus gentibus declararetur per te, Redemptor mundi, qui venturus es judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem. Amen.

ITEM ALIUS EXORCISMUS.

Te autem, creatura aquæ, adjuro te per Deum vivum, per Deum sanctum, qui te in principio separavit ab arida; adjuro te per Deum vivum, qui te de fonte paradisi manavit et in quatuor fluminibus exire jussit et totam terram rigare præcepit; adjuro te per eum qui te in Cana Galilææ sua potentia convertit in vinum, qui super te suis sanctis pedibus ambulavit, qui tibi nomen imposuit Siloba; adjuro te per Deum qui in te Nahaman Syrum sua lepra mundavit dicens: Aqua sancta, aqua benedicta, aqua que lavas sordes et mundas peccata; adjuro te per Deum vivum ut te mundam exhibeas nec in te aliqua phantasma retineas, sed efficiaris fons exorcitus ad estuandum et evacuandum et comprobandum omnem mendacium et investigandam et comprobandam omnem veritatem, ut iste qui in te manum miserit, si veritatem et justitiam habuerit, nullam læsionem in te accipiat; et si mendacium habet, appareat manus ejus igne combusta; ut cognoscant omnes homines virtutem Domini nostri Jesu Christi, qui venturus est cum Spiritu sancto judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem. Amen.

Post hæc exuat eum vestimentis suis, et induat eum vel eos vestimentis mundis de ecclesia, id est, indumento de exorcista aut de diacono, et faciat eos, vel eum, oculari Evangelium et crucem Christi, et aspergat super eos de aqua ipsa; et ipsi qui intraturi sunt ad Dei examen, det illis omnibus bibere de ipsa aqua benedicta. Cum autem dederit, unicuique dicat: Hanc aquam dedi tibi, vel vobis, ad probationem hodie. Deinde imponantur ligna subter caldaria, et dicat sacerdos has orationes quando ipsa aqua calefcere ceperit:

In nomine sanctæ Trinitatis. Deus iudex, justus, fortis, et patiens, qui es auctor et creator clemens et misericors, et judicas æquitatem, tu judica qui jussisti rectum iudicium facere, et respicias super terram, et facis eam tremere. Tu Deus omnipotens, qui per adventum unigeniti Filii tui Domini nostri Jesu Christi mundum redemisti, qui per ejus passionem genus humanum subvenisti et salvasti, tu hanc aquam ferventem sanctificas. Qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach et Abdenago, sub rege Babylonis Nabuchodonosor in camino ignis accensa fornace

salvastis, et illæos per angelum tuum eduxisti, tu, clementissime Dominator, præsta ut si quis innocens ab hujusmodi culpa seu causa sive reputatione homicidii, adulterii, latrocinii fuerit, et in hanc aquam manum miserit, salvam et illæsam inde educas. Qui tres pueros supradictos et Susannam de falso crimine liberasti, ita, Domine omnipotens, si culpabilis fuerit, et incressaute diabolo cor obduratum, manum in hujus tui elementi ferventis creatorum miserit, tua veritas hoc dedaret [Leg. declaret], ut in corpore manifestetur, et anima per penitentiam salvetur. Et si ex hoc scelere culpabilis fuerit, et per aliquod maleficium aut per herbas aut per diabolicas incantationes hanc peccati sui culpam occultare voluerit, vel tuam justitiam contaminare vel violare se posse crediderit, magnifica tua dextera hoc malum evacuet et omnem rei veritatem demonstret. Per te, clementissime Pater, qui visis et regnas in trinitate perfecta. Per omnia.

ALIA.

Oremus. Deus qui beatam Susannam de falso crimine liberasti, Deus qui beatam Theclam de spectaculis liberasti, Deus qui sanctum Danielem de lacu leonum liberasti, et tres pueros de camino ignis ardentis eripuisti, tu libera innocentes, et con igna factores. Per Dominum nostrum.

Et qui manum mittit in aquam ad ipsum examen, dicat orationem Dominicam, et signet se signaculo crucis, et festine deponatur ipsa aqua fervens desuper juxta ignem, et iudex perpendat ipsam lapidem illigatum ad mensuram il. infra ipsum aquam more solito; et sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse qui intrat ad examen iudicii. Postea cum magna diligentia sic fiat involuta manus sub sigillo iudicis signata usque in dis tertio, quo visa sit viris idoneis et steimata.

II.

JUDICIUM AQUÆ FRIGIDÆ.

Cum homines vs mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem ita facere debes. Accipe illos homines quos vis mittere in aquam, et deduc eos in ecclesiam, et coram omnibus illis cantet presbyter missam, et fac eos ad ipsam missam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos sacerdos cum adjuratione, et dicat: Adjuro vos, homines, per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per vestram Christianitatem quam suscepistis, et per unigenitum Dei Filium, et per sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium, et per illas sanctas reliquias quæ in ista ecclesia sunt, ut non præsumatis illo modo communicare, neque accedere ad altare si hoc fecistis aut consensistis, aut ecitis qui hoc egerit. Si autem omnes tacerint, et nullus confessus fuerit, accedat sacerdos ad altare, et communit, separatim illis qui examinandi sunt. Postea vero communicent illi quos vult in aquam mittere. Cum autem communicavit, dicat sacerdos per singulos ante altare: Corpus hoc et sanguis Domini nostri Jesu Christi sit tibi ad probationem hodie ad laudem et gloriam nominis sui et ad Ecclesiæ suæ utilitatem. Expleta missa, faciat sacerdos aquam benedictam, et defrat eam ad locum examinis, ubi homines probantur. Cum autem venerit ad ipsum locum, letaniam faciens omnibus pro eadem causa Dominum deprecantibus, det examinandis bibere de aqua illa benedicta. Cum autem dederit, unicuique dicat: Hanc aquam Domini fiat tibi ad probationem hodie per Dominum nostrum Jesum Christum, qui est verus iudex et justus. Deinde conjuret aquam ubi mittendi sunt. Post conjurationem aquæ, exuat illos vestimentis suis, et faciat illos per singulos oculari sanctum Evangelium et crucem Christi. Et post hæc de ipsa aqua benedicta aspergat super unumquemque hominem, et projicit eos statim per singulos in aquam. Hæc autem omnia facere debet jejuans; neque illi antea comedant qui ipsos mittunt in aquam.

Conjuratio aquæ.

Adjuro te, aqua, in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creavit, qui te segregavit ab aquis superioribus, et jussit te servire humanis necessitatibus. Adjuro te etiam per invisibile et ineffabile nomen Christi Jesu, Filii Dei vivi omnipotentis, sub cujus pedibus te calcabilem præbuiti, qui etiam in te baptizari dignatus est, et suo baptismo consecravit. Adjuro etiam te per Spiritum sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit, qui te invisibili sanctificatione sacramentum ad animarum purgationem inenarrabile constituit sacramentum, per quam olim et populus Israeliticus sicca pedibus transivit, et ex aqua ferrum, quod casu ceciderat, Eliseus divina virtute contra naturam natans in suo manubrio redire fecit, ut nullo modo suscipias hunc hominem, si in aliquo culpabilis est ex hoc quod illi objicitur, scilicet aut opere, aut consensu seu conscientia, vel quolibet ingenio; sed per virtutem Domini Jesu Christi rejice ex te, et fac illum natare super te, quatenus cognoscant fideles Christi nullum maleficium, nullum præstigium divinæ virtuti posse resistere quod non delectum fiat et omnibus manifestum. Adjuro etiam te per virtutem ejusdem Domini nostri Jesu Christi ut ad laudem illius cui omnia creatura serviit, et cui celestis exercitus famulatur clamans Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum, ut nobis adjurantibus et ejus misericordiam observantibus obedias, qui regnat et dominatur per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Homini conjuratio.

Adjuro te, homo, et contestor per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per sanctam et individuum Trinitatem, et per omnes angelos et archangelos, et per omnes principatus et potestates, dominationes quoque et virtutes, et per Dei sedilia cherubin et seraphin, et per diem tremendum judicii Dei, necnon et viginti quatuor seniores qui quotidie laudant Deum, et per quatuor evangelistas, et per sanctos quoque apostolos, martyres et confessores, necnon et per sanctam genitricem Dei Mariam, omnesque virgines, et per cunctum populum sanctum Dei, vel per sanctum baptismum in quo renatus es, si hoc malum fecisti ex quo culparis, vel assensum præbuiti, aut bajulasti, aut in domum tuam recepisti, aut inde concessisti aut consentaneus exististi, coram omnibus dicito. Quod si, diabolo suadente, celare disposueris, et culpabilis exinde es, evanescat cor tuum incrassatum et induratum, et non suscipiat te aqua incredulum et seductum; ut dicat populus quia Deus noster Judex est, cujus potestas in sæcula sæculorum. Amen.

Post conjurationem aquæ exuat illos vestimenta illorum, et osculari sanctum Evangelium et sanctam crucem faciat; et sanctificatis omnibus aqua benedicta cum timore et reverentia, fides de ejus clementia, projiciat in aquam.*

ALIO MODO.

Deus judex, justus, fortis, et patiens, qui es auctor et amator justitiae, qui judicas æquitatem, judica, Domine, quod justum est, quia recta tua judicia sunt. Qui respicis super terram, et facis eam tremere, tu, Domine omnipotens, qui per adventum Filii tui Domini nostri Jesu Christi mundum salvasti, et per ejus passionem genus humanum redemisti, tu hanc aquam per ignem ferventem sanctificasti. Qui tres menses, id est, Sidrach, Misach, Abdenago, jussi a regis Babylonis missos in caminum ignis servasti, tu, clementissime, presta ut si quis innocens in hanc aquam ferventem manum mittat, sicut tres pueros

A supradictos de camino ignis eripuisti, et Susannam de falso crimine liberasti, i a Domine, manum illius salvam et illæsam perducas. At si quis culpabilis, incrassante diabolo cor induratum, præsumpserit manum mittere, tua justissima pietas hoc declarare dignetur, ut in ejus corpore tua virtus manifestetur, et anima illius per poenitentiam salvetur.

Deus judex justus, qui auctor pacis es, et judicas æquitatem, te suppliciter rogamus ut hoc ferrum ordinatum ad justam examinationem cujuslibet dubietatis faciendam benedicere et sanctificare digneris, ita ut si innocens de prænominata causa, unde purgatio quaerenda est, hoc igitur in manus acceperit, illæsus appareat, et culpabilis atque reus, justissima sit ad hoc virtus tua in eo cum virtute declarandum, quatenus justitiam non dominetur iniquitas, sed subdatur falsitas aequitati, per Dominum nostrum, etc.

III.

INCIPIT EXORCISMUS AQUÆ AD JUDICIUM DEI DEMONSTRANDUM.

Ex Ordine Dunstani archiepiscopi Dorobernonalis.

Peractis coram sacerdote trium dierum jejuniis, cum homines vis mittere ad iudicium aquæ frigidae ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam, et duc eos in ecclesiam, et coram omnibus illis cantet presbyter missam et faciat eos ad ipsam missam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interruget eos sacerdos cum adjuratione et dicat: Adjuro vos ill. et ill. per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et per vestram Christianitatem quam suscepistis, et per unigenitum Dei Filium, et per sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium, et per istas sanctas reliquias quæ in ista ecclesia sunt, et per illud baptismum quo vos sacerdos regeneravit, ut non præsumatis ullo modo communicare neque accedere ad altare si hoc fecistis aut consensistis, aut scitis quis hoc egerit. Si autem tacuerint, et nulli hoc dixerint, accedat sacerdos ad altare et communicet. Postea vero communicet illos quos vult in aquam mittere. Cum autem communicaverint, dicat sacerdos ante altare per singulos: Corpus hoc et sanguis Domini nostri Jesu Christi sit tibi ad probationem hodie.

INCIPIT MISSA JUDICII.

Antiphona. Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum, fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam. *Psalm.* Beati immaculati.

Oratio.

Absolve, quæsumus, Domine, tuorum delicta famulorum, ut a peccatorum suorum nexibus, quæ pro sua fragilitate contraxerunt, tua benignitate liberentur, et in hoc iudicio prout meruerunt, tua justitia præveniente, ad veritatis censuram pervenire mereantur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum.

Lectio libri Levitici.

In diebus illis locutus est Dominus ad Moysen dicens: Ego sum Dominus Deus vester. Non facitis furtum, non mentiamini, nec decipiat unusquisque proximum suum. Non perjures in nomine meo, nec polluas nomen Dei tui. Ego Dominus. Non facias calumniam proximo tuo, nec vi opprimas eum. Non mereatur opus mercenarii tui apud te usque mane. Non maledicas surdo, nec eorum caeco ponas offendiculum. Sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus, dicit Dominus omnipotens.

* Hoc iudicium autem, petente domo Ludovico imperatore, constituit beatus Eugenius, præcipiens ut omnes episcopi, comites, abbates, omnisque populus Christianus, qui infra ejus imperium est, hoc

iudicio defendant innocentes, et examinent nocentes, ne perjuri super reliquias sanctorum perdant suas animas in malum conscientem.

*Item alia lectio Epistolæ beati Pauli apostoli ad A
Ephesios.*

Fratres, renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam unus invicem membra. Irascimini, et nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, jam non furetur. Magis autem laborat operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

Graduale. Propitius esio, Domine, peccatis nostris, ne quando dicant gentes, Ubi est Deus eorum. *Versus.* Adjuva nos, Deus salutaris noster, et propter honorem nominis tui, Domine, libera nos. *Alleluia.* Deus iudex, justus, fortis et patiens, nunquid irascetur per singulos dies.

Sequitur sanctum Evangelium secundum Marcum.

In illo tempore, cum egressus esset Jesus in via, procurrens quidam genu flexo ante eum rogabat eum dicens: Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam? Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus Deus. Præcepta nostri? Ille dixit. Quæ? Non occidas, non adulteris, non fureris, non falsum testimonium dicas, non fraudem feceris. Honora patrem tuum et matrem tuam. At ille respondens ait: Magister, hæc omnia custodivi a juventute mea. Jesus autem intuitus eum dilexit eum, et dixit ei: Unum tibi deest. Vade, quæcumque habes vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo, et veni, sequere me.

Offertorium.

Immittet angelum Dominus in circuitu timentium eum, et er piet eos. Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.

Et hic offerant.

Secreta.

Intercessio sanctorum tuorum misericordix tuæ, Domine, munera nostra conciliet, ut quam merita nostra non valent, eorum deprecatio indulgentiam valeat obtinere. Per Dominum.

Præfatio.

Æterne Deus, qui non solum peccata dimittis, sed ipsos etiam justificas peccatores, et reis non tantum pœnas relaxas, sed dona largiris et præmia, cujus nos pietatem supplices exoramus ut famulos tuos illos non de præteritis iudices reatibus, sed hujus culpæ veritatem spectantibus insinues: quatenus et in hoc populus tuus præconia nominis tui efferat, et te vitæ præsentis et perpetuæ auctorem agnoscat. Per Christum Dominum nostrum.

Benedictio ad iudicium.

Deus, de quo scriptum est quia justus es et rectum iudicium tuum, fac cum his servis tuis secundum misericordiam tuam, ut non de pristinis iudicentur reatibus, sed in hoc, prout meruerunt, tua benedictione præveniente; veritatis subsequatur iudicium. Amen.

Et qui justus es et amator justitiæ, et a cujus vultu videtur æquitas, fac in conspectu populi tui ut nullis malorum præstigiis veritatis tuæ suscentur examina. Amen.

Petitiones nostras placatus intende, et culparum omnium præteritarum eis veniam elementer attribue. Et si culpabiles sunt, tua larga benedictio non eis ad suffragium, sed hujus culpæ ad insinuandam veritatem proficiat. Amen. Quod ipse præstare dignetur, cujus regnum.

Hic communicent per sacerdotem, et dicat sacerdos.

Corpus hoc et sanguis Domini nostri Jesu Christi sit vobis ad probationem hodie.

Antiphona post communionem.

Justus Dominus et justitiam dilexit, æquitatem vidit vultus ejus.

Post communionem.

Perceptis, Domine Deus noster, sacris muneribus, suppliciter deprecamur ut hujus participatio sacramenti et a propriis nos reatibus indesinenter expediat, et in famulis tuis veritatis sententiam declaret. Per Dominum nostrum.

Expleta missa, faciat ipse sacerdos aquam benedictam, et pergat ad locum ubi homines probentur. Cum autem venerit ad ipsum locum, det illis omnibus bibere de aqua. Cum autem dederit, dicat ad unumquemque hominem: Hæc aqua fiat tibi ad probationem. Postea vero conjuret aquam ubi culpabiles mittat.

INCIPIT ADJURATIO AQUÆ.

Deus, qui per aquarum substantiam judicia tua exercens diluvii inundatione millia populorum Interemisti, et Noe justum cum suis salvandum censuisti; Deus qui in mari Rubro cuneos Ægyptiorum involvisti, et agmina Israelitica imperterrita abire jussisti, virtutem tuæ benedictionis his aquis infundere et novum ac mirabile signum in eis ostendere digneris, ut innocentes a crimine furti vel homicidii vel adulterii aut alterius nævi, cujus examinationem agimus, more aquæ in se recipiant et in profundum perturbant, conscios autem hujus criminis a se repellant atque rejiciant, nec patiantur recipere corpus quod ab onere bonitatis evacuatum ventus iniquitatis allevavit et inane constituit; sed quod caret pondere virtutis, careat pondere propriæ substantiæ in aquis. Per Christum Dominum nostrum.

ALIA ADJURATIO.

Adjuro te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creavit et jussit ministrare humanis necessitatibus, qui etiam jussit segregari te ab aquis superioribus. Adjuro etiam te per ineffabile nomen Jesu Christi Filii Dei vivi, sub cujus pedibus mare et elementum divisum se calcabile præbuit, qui etiam baptizari se in aquarum elemento voluit. Adjuro etiam te per Spiritum sanctum, qui super Dominum baptizatum descendit. Adjuro te per nomen sanctæ et individuæ Divinitatis, cujus voluntate aquarum elementum divisum est, et populus Israel siccis pedibus statim transivit, ad cujus etiam invocationem Eliseus ferrum, quod de manubrio exierat, super aquam natare fecerat, ut nullo modo suscipias hos homines illi, si in aliquo sunt culpabiles de hoc quod illis obicitur, scilicet aut per opera, aut per consensum, vel per conscientiam, seu per ullum ingenium, sed fac eos super te natate. Et nulla possit contra te causa facta aut ullum præstigiū inimici quod illud possit occultare. Adjurata autem per nomen Christi, præcipimus tibi ut nobis per novem ejus obediæ cui omnis creatura servit, quem cherubin et seraphin collaudant, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum; qui etiam regnat et dominatur per infinita sæcula seculorum.

ALIA.

Adjuro te, creatura aquæ, per Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et per tremendum diem iudicii, et per duodecim apostolos, et per septuaginta duos discipulos, et per duodecim prophetas, et per viginti quatuor seniores qui assidue Dominum laudant, et per centum quadraginta quatuor millia quæ sequuntur Agnum, et per omnia agmina sanctorum angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, principatum, potestatum, virtutum, cherubim atque seraphim, et per omnia millia sanctorum martyrum, confessorum et virginum. Adjuro te per sanguinem Domini nostri Jesu Christi, et per quatuor Evangelia, et per quatuor Evangelistas, necnon et per septuaginta duos libros Veteris ac Novi Testa-

et per omnes scriptores sanctos ac doctores **A** et manifestare digneris, ut anima ejus per poenitentiam salvetur. Et si ille nocens vel culpabilis sit, et per aliquod maleficium vel per herbas aut per causas diabolicas induraverit, et peccatum quod fecit contriteri noluerit, tua dextera, quæsumus, Domine, hoc declarare dignetur. Per Dominum.

Adjuro te per sanctam Ecclesiam catholicam, communionem sanctorum, et per resurrectionem, ut has aqua exorcizata, adjurata, et contra adversus inimicum hominis diabolum, et us hominem qui ab eo seductus furtum hoc vel idium aut adulterium, unde ratio agitur, perit; ut nullatenus eum in te submergi aut in pro-n trahi permittas, sed a te repellas atque remeque patiaris recipere corpus quod ab onere tis inane est factum; sed quod caret pondere s, careat pondere propriæ substantiæ in te. In-tes vero a prædicto crimine more aquæ in te us, et in profundum innocuos pertrahas. Per un nostrum.

Adjuro te per sanctam Ecclesiam catholicam, communionem sanctorum, et per resurrectionem, ut has aqua exorcizata, adjurata, et contra adversus inimicum hominis diabolum, et us hominem qui ab eo seductus furtum hoc vel idium aut adulterium, unde ratio agitur, perit; ut nullatenus eum in te submergi aut in pro-n trahi permittas, sed a te repellas atque remeque patiaris recipere corpus quod ab onere tis inane est factum; sed quod caret pondere s, careat pondere propriæ substantiæ in te. In-tes vero a prædicto crimine more aquæ in te us, et in profundum innocuos pertrahas. Per un nostrum.

IV.
INCIPIT ADJURATIO FERRI VEL AQUÆ FER-
VENTIS.

Imple unum pondus, in triplo tria ferrum æqui- pondera; et in illa adjuratione non adsint, ut simus, nisi jejuni. Et dictis litaniis, sic sacerdos ubi ferrum accenditur, vel aqua infervescat, visionem initiando inchoet.

s, qui per ignem signa magna ostendens, dum puerum tuum de incendio Chaldæorum dam pereuntibus eruisti; Deus qui rubum ante conspectum Moysi et minime comburi stiti; Deus qui ab incendio fornacis Chaldaicis tue succensis tres pueros tuos illesos eduxisti; qui incendio ignis populum Sodomæ et Gome involvens, Lot famulum tuum cum suis salvasti; Deus qui in adventu sancti Spiritus allione ignis fideles tuos ab infidelibus decre- ostende nobis in hoc parvitas nostræ examine em ejusdem sancti Spiritus et per hujus ignis em discernere fideles et infideles, ut a tactu rri, vel homicidii, vel adulterii, cujus in- quigitur, conscii exhorrescant, et manus eorum des comburantur aliquatenus, immunes vero ab odi crimine liberentur peunitis et illæsi perma- Per Dominum nostrum.

ALIA.

s judex, justus, fortis, auctor et amator pacis, s et multum misericors, qui judicas quod est, et rectum judicium tuum, qui respicis terram et facis eam tremere, tu, Deus omni- , qui per adventum Filii tui Domini nostri Jesu mundum salvasti, et per ejus passionem humanum redemisti, hanc aquam ferventem **D** ce ferrum fervens sanctifica. Qui tres pueros , Misac et Abdenago, jussu regis Babylonis in o ignis scensa fornace salvasti et illesos per un sanctum tuum eduxisti; tu, clementissime , Dominator omnipotens, præsta ut si quis in- s de furto hoc, vel homicidio, aut adulterio, maleficio, in hoc ferrum fervens vel in hanc s ferventem miserit manum suam, salva, te ante Dominum nostro, permaneat. Et sicut tres s supradictos de camino ignis ardentis liberasti, manum de falso crimine eripisti, sic manum mntis, omnipotens Deus, ab omni læsione in- salvare dignare. Et si quis culpabilis, vel t, et tumido corde, induratoque pectore, vel ha mente, reus de hoc furto, vel homicidio, dultorio, seu maleficio, manum miserit in hoc a vel aquam ferventem, tu, Deus omnipotens, ima pietate et rectissimo judicio illud declarare

et manifestare digneris, ut anima ejus per poenitentiam salvetur. Et si ille nocens vel culpabilis sit, et per aliquod maleficium vel per herbas aut per causas diabolicas induraverit, et peccatum quod fecit contriteri noluerit, tua dextera, quæsumus, Domine, hoc declarare dignetur. Per Dominum.

ITEM TERTIA.

Deus, innocentiae restitutor et amator, qui auctor pacis es et judicas equitatem, te subnixis, rogamus precibus ut hoc ferrum ignitum ordinatum vel hanc aquam ordinatam ad justitiam et examinationem cu- Juslibet dubietatis benedicere et sanctificare digneris; ita ut si innocens de hoc furto, vel homicidio, vel adulterio, vel maleficio, unde purgatio quæren- da est, in hoc ignitum et tua benedictione sanctifi- catum ferrum, vel in hanc aquam fervidam et tua benedictione sanctificatum, manus vel pedes immiserit, tua benignissima miseratione illæsus appareat. Si autem culpabilis atque reus contempserit, et quasi tentator judicium tuum adierit, aut per herbas vel quæcunque tentamenta sive molimina maleficio- sa peccata sua contueri et defendere inflatus per afflatorem malitiæ contra veritatis tuæ examen voluerit, justissime et misericordissime Domine Deus, ad hoc virtus tua, quæ omnia superat, in eo cum veritate, quæ permanent in sæculum sæculi, decla- retur, quatenus justitiæ tuæ non dominetur iniquitas, sed veritati subdatur falsitas, et ut cæteri hoc viden- tes ab incredulitate sua, te miserante, liberentur. Qui vivis.

His peractis, aqua benedicta cunctis astantibus detur ad degustandum, et aspergatur per totam domum, et ferrum proferatur, quod a culpa coram omnibus accipiatur, et per mensuram novem pedum portetur, munus sigilletur, sub sigillo servetur, et post tres noctes aperiat. Et si mundus est, Deo gratuletur. Si autem sanies crudescens in vestigio ferri invenitur, culpabilis et immundus reputetur.

C *In aqua fervente accipiat homo lapidem qui per funem suspendatur in simpla probatione per mensuram palmæ, in tripla autem unius ulnæ. Manus vero sigil- letur et aperiat ut supra diximus in consecratione ferri.*

V.

INCIPIT EXORCISMUS PANIS HORDEACKI VEL CASEI, QUORUM APPENSIO UNIUS UNCIÆ.

Primitus faciat sacerdos litanias, et omnes qui intus sunt cum eo jejuni sint, et sic incipiat.

Conservator et creator humani generis, dator gra- tiæ spiritalis, largitor æternæ salutis, tu emitte Spi- ritum tuum super hanc creaturam panis vel casei cum tremore et timore iniquitatis brachii tui, adversus eum qui cum superbia et contumacia ac zelo iniquo venit et vult subvertere justitiam et con- culcare judicium. Fac eum, Domine, in visceribus an- gustari, ejusque guttur conclude, ut panem vel ca- seum istum in tuo nomine sanctificatum devorare non possit hic qui injuste juravit ac negavit illud furtum vel homicidium aut adulterium seu malefi- cium quod quærebatur, et jusjurandum pro nihilo habuit, et nomen tuum nominavit ubi rectum non erat. Te quæsumus ut non ei permittas illud abeco- dere, quia justus es, Domine, et rectum judicium tuum, qui custodis veritatem in sæculum, faciens judicium injuriam patientibus, et custodis pupillum, ac viduam suscipis, et viam malignorum extermina- bis. Ideo ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, ut humiles ac mansueti ac recti propter veri- tatem gaudeant; superbi autem et iniqui ac cupidi contristentur et humilientur usque dum confitentur magno et sancto nomini tuo, et cognoscant cæteri quia nomen tibi Dominus, et tu solus altissimus super om- nem terram, et servi tui in te gloriantur et laudent nomen tuum in sæcula sæculorum. Amen.

ITEM ALIA.

Domine Jesu Christe, qui regnas in cœlis et in terris, et mirabilis es in omnibus operibus tuis, Dominator dominantium, Deus angelorum, Deus patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, confessorum, virginum, et omnium Electorum, præsta, quæsumus, per sanctum ac mirabile nomen tuum ut qui reus est bujus furti, vel homicidii, aut adulterii, seu ma'eficii, de quo hic requiritur, vel in facto vel in conscientia, ad appositam ei pro ostensione veritatis creaturam panis sanctificati vel casei faux ejus claudatur, guttur ejus stranguletur, et in nomine tuo ante illud rejiciatur quam devoretur. Sed et spiritus diabolicus, cui nulla est communio cum tua superna veritate, in hoc negotio ad subvertendum judicium pravis præstigiis suorum molitionibus nil prævaleat. Sed qui reus et conscius est rei præfatæ, ad hoc pabulum sanctificati panis vel casei, et præsertim per Dominici corporis et sanguinis communionem quam accepit, tremat et tremendo palleat, et notabundus in omnibus membris appareat; innoxius vero et inscius sobrie ad salubritatem sui cum omni facilitate hanc partem panis vel casei in nomine tuo signatam manducando deglutiat; ut cognoscant omnes quia tu es justus Judex, qui salvos facis sperantes in te, et non est alius præter te, qui vivis et regnas, Deus, per omnia sæcula sæculorum.

TERTIA ORATIO.

Deus cujus scientia senariam circumscriptionem angelicis et humanis elongatam sensibus sola interior penetrat et exterior concludit, quem nulla celestium vel terrestrium aut inferiorum vota fallere possunt, quanto magis cor unius hominis culpabile; respice ad preces nostræ humilitatis, quibus famulatum sacri indidisti ordinis, et præsta, non nostris exigentibus meritis, sed tuorum omnium suffragantibus sanctorum precibus, ut quod in hæc culpa humanos latet oculos, et sermonum humanæ procacitatis obtegitur defensionibus, tua celesti et superna moderatione sine ullo reveletur obstricamine; et sicut solus verus es, veritatis in hoc sententiam elucidare digneris: quatenus innocentes sine ulla difficultate hoc pabulum probationis deglutiant, obnoxii autem obtrepidante mentis statu, et totius compagine corporis vacillante, quod in tuo sancto nomine consecratur et benedicitur, nullatenus devorandi valetudinem percipiant, sed coram omnibus in valetudine confusi, quod præsumptione immerita susceperunt, cum irrisione projiciant. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

VI.

INCIPIIT ORDO JUDICII QUO REI AUT INNOXII PROBANTUR FERRO CANDENTI.

Post accusationem legitime factam et triduum in jejuniis et oratione consumptum, sacerdos vestibus sacris præter casulam indutus, ferrum ante altare positum forcipe accipiat et hymnum trium puerorum, videlicet Benedicite, omnia opera, decantans, ad ignem deferat, et dicat hanc orationem super locum ubi fiet ignis ad faciendum judicium.

Benedic, Domine Deus, locum istum, ut sit nobis in eo sanctitas, castitas, virtus, et victoria, et sanctimonia, humilitas, bonitas, lenitas, et plenitudo legis, et obedientia Deo Patri et Filio et Spiritui sancto. Hæc benedictio sit super hunc locum et super omnes inhabitantes in eo.

Benedictio super ignem.

Domine Deus, pater omnipotens, lumen inefficiens, exaudi nos quia tu es conditor omnium luminum. Benedic, Domine, hoc lumen, quod a te sanctificatum est, qui illuminasti omnem hominem vel mundum, ut ab eo lumine accendamus igne claritatis tuæ. Et sicut igne illuminasti Moysen, ita nunc

A illumina corda nostra et sensus nostros, ut ad vitam æternam mereamur pervenire per Christum, etc.

Qua finita, dicat Pater noster, etc. Salvum fac servum, etc. Mitte ei auxilium, Deus, etc. De Sion tuere eum, etc. Domine, exaudi, etc. Dominus vobiscum, etc.

Oratio.

Benedic, Domine sancte Pater omnipotens Deus, per invocationem sanctissimi nominis tui, et per adventum Filii tui, atque per donum Spiritus Paraclæti, ad manifestandum verum judicium tuum, hoc genus metalli, ut sit sanctificatum, ut omni dæmonum falsitate procul remota, veritas veri judicii tui fidelibus tuis manifesta fiat, per eundem Dominum, etc.

Post hoc, ferrum in ignem mittatur, et aspergatur aqua benedicta; et dum calescit, missam celebret. Cum vero sacerdos Eucharistiam sumpserit, hominem probandum sicut infra scriptum est adjuret atque communicare faciat.

OFFICIUM MISSÆ.

Justus es, Domine, et rectum judicium tuum, etc.

Oratio.

Absolve, quæsumus, Domine, tui delicta famuli, ut a peccatorum suorum nexibus, quæ pro sua fragilitate contraxit, tua benignitate liberetur, et in hoc judicio quoad meruit, justitia tua præveniente, ad veritatis censuram pervenire mereatur per Christum Dominum, etc.

In illo tempore, cum egressus esset Jesus, in via præcurrrens quidam, genu flexo ante eum, rogabat eum dicens: Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam? Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? etc.

Deinde Secreta, etc.

Antequam vero communicet, interroget eum sacerdos cum adjuratione, sic: Adjuro te per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per veram Christianitatem quam suscepisti, et per sanctas reliquias quæ in ista ecclesia sunt, et per baptismum quo te sacerdos regeneravit, ut non præsumas ullo modo communicare neque accedere ad altare si hoc fecisti aut consensisti, etc. Hic communicet sacerdos illos, et dicat: Corpus hoc et sanguis Domini nostri Jesu Christi sit tibi ad probationem hodie.

Oratio.

Perceptis, Domine Deus noster, sacris muneribus, supplices deprecamur ut hujus participatio sacramenti a propriis nos reatibus expediat, et in famulo tuo veritatis sententiam declaret, etc.

Deinde Kyrie eleison et litaniam, et Psalmi. Et tum.

Oremus. Deus, qui per ignem signa magna ostendens, Abraham puerum tuum de incendio Chaldaeorum quibusdam pereuntibus eruisti; Deus qui robur ardere ante conspectum Moysis et minime comburi permisisti; Deus qui de incendio fornacis Chaldaicis plerisque succensis tres pueros tuos illæsos eduxisti; Deus qui incendio ignis populum Sodomæ involvens, Lot famulum tuum cum suis salute donasti; Deus qui in adventu sancti Spiritus tui illustratione ignis fideles tuos ab infidelibus decrevisti, ostende nobis in hoc parvitatibus nostræ examine virtutem ejusdem Spiritus, etc. Et per ignis hujus fervorem discerne fideles et infideles, ut a tactu ejus, cujus inquisitio agitur, conscius exhorreat, et manus ejus comburatur, innocens vero penitus illæsus permaneat, etc. Deus cujus notitiam nulla unquam secreta effugiant, fidei nostræ tua bonitate responde, et præsta ut quisquis purgandi se gratia hoc ignatum tulerit ferrum, vel absolvatur innocens vel rei noxius detegatur.

Deinde sacerdos super ferrum aquam benedictam spargat, et dicat: Benedictio Dei Patris et Filii et

Spiritus sancti descendat super hoc ferrum ad discernendum rectum iudicium Dei. *Et mox accusatus ad nossem pedum mensuram ferrum perferat. Hujus denique manus sub sigillo triduum legatur, et si sanies crudescens in vestigio ferri reperiatur, culpabilis ducatur; sin autem munda extiterit, laus Deo referatur.*

VII.

^a IN CHRISTI NOMINE. INCIPIUNT COLLECTAS AD MALIS FURTIS REPREMENDIS.

Agius, Agius, Agius. Sancte Pater, qui es invisibilis, omnium rerum conditor, spiritalium munerator, qui cunctorum es conditor, et arcana conspicias, cuncta cognoscis, qui scrutaris corda et renes, Deus, deprecor te, et exaudi verba deprecationis meæ, ut qui hunc furtum illum admisit, panis vel casius iste transire fauces nec guttur illius non possit. Amen.

Domine, qui liberasti Moysen de terra Ægypti, David de manu Saul regis, Jonam de ventre cetti, Petram de fluctibus, Paulum de vinculis, Teclam de bestiis, Susannam de falsis criminibus, tres pueros de camino ignis ardentis, Daniel de lacu leonis, paralyticum de grabato, Lazarum de monumento, ostende mihi qui hunc furtum illum admisit, ut panis vel casius iste transire fauces nec guttur illius non possit. Amen.

Exorcizo te, maledicte, immundissime draco, basilice, serpens innoxia per verbum veritatis et signum claritatis per Deum omnipotentem et Jesum Christum Nazarenum agnum immaculatum, de altissimis procreatum, de Spiritu sancto conceptum, ex Maria virgine, quem Gabriel archangelus annuntiavit venturum, quem cum vidisset Joannes, voce magna clamavit dicens: *Hic est Filius Dei vivi.* Nullo modo hic dimittas communicare, neque præsumat panem nec casium istum manducare qui hunc furtum illum admisit. Qui crimen nesciens est, manducet. Et qui crimen sciens est, statim tremebundus evomat. Amen.

Suggero tibi, Domine Deus omnipotens æterne Deus, qui cælos camerasti, terram fundasti, mare limilibus firmasti, et ipsum cælum fabricasti, qui magna mirabilia sol et luna super justos splendere et lucere fecisti, doctrinam ordinasti; fac, Domine, signum talem ut omnis mundus et omnis terra intelligant quia tu es, Deus, qui facis mirabilia solus, Domine Jesu Christe Fili Dei vivi. Et qui res illas servavit, et qui ex hoc consentaneus videtur, ut gula et lingua faucis suæ sint constrictæ et legatæ. Amen. Et panem nec casium istum non possit manducare. Amen.

Conjuro tibi, homo, per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, per diem tremendi iudicii et quatuor Evangelia, et per duodecim apostolos, per duodecim prophetas, per viginti quatuor seniores qui quotidie in laudem Domini sunt, per illo Redemptore qui pro nostra peccata manus in sancta cruce suspendere dignatus est, ut hunc furtum mistus es aut fecisti aut consentisti aut fraudulenter bajulasti, taliter sit tibi bajulandum si de manu Domini de sua sancta gloria et virtute, ut panem et casium istum nunquam possis manducare, nisi inflatas buccas cum spuma et gemitu et lacrymis et doloribus faucis tuæ sint constrictæ et obligatæ. Amen.

Ista collecta desuper caput hominis conjurati.

Domine Deus omnipotens, Agius, Agius, Agius, astans in cælis et in terris, Domine, sanctum et admirabile nomen tuum invocamus, nomen tuum deprecamur, Domine, Domine dominantium. Nomen tuum invocamus, Deus colorum, Deus justorum, Deus prophetarum, Deus apostolorum, Deus

^a Ex veteri Codice ms. bibliothecæ Regiæ

^b Ex veteri Codice ms. bibliothecæ Regiæ.

A martyrum, Deus virginum, Deus omniumque sanctorum. Te invocamus, ut quicumque furtum illum fecit aut consenserit, apponatur ei creatura panis et formaticus, aut in terra vomat quam pertranseat, quia tu es Deus, et non est alius præter te. Fac secundum magnam misericordiam tuam. Separetur ab eo spiritus diaboli. Qui conscius est, evomat. Et qui innocens est, manducet. Et qui culpabilis est, tremat, tremescat, tanquam arbor tremulet, et requiem non habeat donec te confiteatur, Pater sancte.

VIII.

^b INCIPIT PROBATIO A CUNCTIS FURTIS PROBANDIS.

Antequam incipias, canitur missa de sancta Trinitate. Antiphona: *Benedicta sit sancta Trinitas. Domine Jesu Christe. Agie, Agie, Agie.* Astans in cælis, in omnibus locis dominaris, vides et regis, iudicas et disponis. Sanctum et admirabile nomen tuum invocamus. Domine dominantium, Spiritus Dei, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus cælorum, Deus justorum, Deus propitiator, Deus apostolorum, Deus martyrum, Deus omnium sanctorum, te invocamus, ut quicumque de ÷ isto furto culpabilis est, opponatur ei panis et caseus, ut te jubente constringantur fauces illius et guttur ejus claudatur: ut qui ÷ istud furtum commisit, antea revomat quam pertranseat, ut sciat quod tu es Deus, et non est alius præter te. Fac secundum magnam misericordiam tuam ut ab eo spiritus diaboli separetur, et probatus convictus sit, qui culpabilis est tremat et tremescat tanquam folia arboris tremuli. Per constringentes angelos tuos, per sanctum Michaellem et sanctum Raphaellem, tremens appareat, et requiem non habeat donec confiteatur furtum istud. Agie, Agie, Agie. Te jubente liberatus est Daniel de lacu leonum, Petrus de fluctibus, Paulus de carceribus, Jonas de ventre cetti, Susanna de falso crimine. Tu manifesta furtum ÷ istud sicut manifestasti Pharaonem regem in mari. Sicut ille non pertransivit mare, sic non pertranseat gula ejus qui hoc ÷ furtum admisit creatura panis et casei. Adsit angelus sanctus Michael, et sanctus Gabriel, et sanctus Raphael. Constringant guttur illius, et claudatur, et victus appareat. Christe Jesu, præsta quod petimus. Trinitas inseparabilis, manifesta. Omnipotens Deus, qui vivis et regnas per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IX.

INCIPIT EXORCISMUS AD CALDARIA SIVE AD AQUA.

^c Deus, Judex iustus et patiens, qui auctor es pacis et iudicas æquitatem, tu judica quod rectum est, Domine. Rectum iudicium tuum. Qui respicis super terram et facis eam tremere, tu Deus omnipotens, qui per unigenitum Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum mundum salvasti, et per ejus passionem genus humanum redemisti, tu hanc aquam per ignem ferventem sanctifica. Qui tres pueros, id est, Sidrac, Misac et Abdenago, jussu regis Babylonis Nabuchodonosor, in camino ignis missos accenso fornace salvasti et illæos per angelum tuum adduxisti; tu, Domine, qui semper dominaris, præsta ut sicut innocens de hunc furtum in hanc aquam per ignem ferventem manum miserit, sicut tres pueros supradictos de camino ignis et Susannam de falsa crimina liberasti, ita et qui innocens de hunc supradictum furtum in hanc aquam per ignem ferventem manum miserit, salvam et illæos educat, ita, Deus omnipotens, si quis culpabilis, adingrassante diabolo cor induratum, præsumpserit manum mittere

^c Ex Cod. Reg.

re, tua justissima veritas hoc declaratur, tua virtute manifesta, anima pro penitentia salvetur. Si quis culpabilis pro aliquo maleficio aut pro herbas diabolicas peccatum tegere voluerit, tua dextera hoc evacuare dignetur. Per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum semper vivit et regnat Deus in unitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum. Amen.

X.

RESOLUTIO OMNIUM MALEFICIORUM ET MALEDICTIONUM ET INCANTATIONUM ET CONLIGATIONUM ET IN...SIONUM ET INSTIGATIONUM ET ZELI ET INVIDIÆ ET DÆMONI ET OMNIUM MALORUM QUÆCUNQUE SCIMUS VEL QUÆCUNQUE NESCIMUS.

^b Invocamus te, Deus omnipotens, Rex æterne omnium sæculorum, incorruptibilis, immaculate, indivise, lucis dator, potens manu, Adonai, eloe sabaoth, Deus deorum et omnium virtutum, glorioso, gloriosissime pater veritatis magne et misericordiæ, princeps potestatum. Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictionem da famulo tuo nom. ill. omnibus qui ad eum pertinent. Insuper invocamus te, Deus Deorum, omnipotens, Rex æterne, qui sedis in medio duos cherubim ac seraphim. Resolve, Domine, si qua nobis facta sunt maleficia vel colligationes, aut si tentantur fieri, vel colligati nos aliquis, aut devovit, aut posuit aliquid noxium in fundamentis nostris, aut ingressu, aut regressu, aut lecto, aut in ædificio, aut in exterquilinio, aut in agro; aut in atrio, aut in via, aut in semita, aut in deserto loco, aut in monumentis, aut in aqua, aut in igne, aut quolibet loco ubi scimus vel nescimus. Resolve, Domine, et ne permittas aliquem nocere famulo tuo nom. illo, quæcunque ad eum pertinent. Conjuro vos omnia quæcunque noxia estis vel nociva, sive jam facta, sive futura, agnita vel incognita. Conjuro vos, dæmones et omnis spiritus immundus, per Deum tremendum et tremendum et honorandum et glorificandum et enarrabile nomen, per beleo, Adonai, eloe sabaoth, ne noceatis vel appropinquetis ad famulum Dei nom. illo, quod ad illum pertineat; sed recedite a me, et ite singuli super capita eorum qui vos fecerunt vel dixerunt vel conscii sunt. Quicumque ille, sive vir, sive mulier, sive de qualibet gente vel natione, quos scimus vel nescimus, convertimini, et ite singuli per istam conjurationem et hoc conservatorium, per signum venturi et judicaturi vivos et mortuos Regis Jesu Christi. Sed et virtutes cœlestes et angeli Dei, qui assistatis ante conspectu Domini in cœlis sanctis atque altissimis consistentes, Michael, Gabriel, Raphael, cherubin et seraphin, custodite omnem inscriptionem domus nostræ, et conservate famulum Dei nom. ill. quod ad eum pertineat ab omni re mala, a zelo, ab invidia, ab infirmitatibus, a dæmonio, ab instigationibus, vel ab omnibus tentationibus, a maleficiis, a maledicto et ab omni malo unde scimus vel nescimus. Conjuro vos omnia, quæcunque noxia estis et nociva, per Deum qui divisit lucem a tenebris, et mensus est cœlos palmo suo, et constituit terram sine culmina, pensavit montes in pondere et colles in libra. Conjuro vos per venturum et judicaturum vivos et mortuos, et per Deum Israel, qui eduxit populum suum de terra Ægypti per manum suam potentem et brachium suum fortissimum, et percussit Pharaonem una cum exercitu suo. Conjuro vos per eum qui locutus est Moysi in monte Sinai, et dedit legem et præcepta filiis Israel, etsatiavit aqua ex petra rupto saxo, et manna in esca tribuit. Insuper etiam conjuro vos per inseparabile nomen et tremendum Patrem Domini nostri Jesu Christi, quæcunque estis noxia et

A nociva, sive in anima, sive in corpore nocentia, agnita vel incognita, sive jam facta, si fura, colligati, sive immissa, sive ex vobismetipsis venientia docere qualibet modo vel qualibet arte maleficiis arenosis et indolis præsteriaticum, sive druconticum, sive prope, sive longe, expavescite et timete nomen Domini grande, per quod ego conjuro vos, ne noceatis vel appropinquetis famulum Dei nom. illo vel quod ad eum pertinet; sed recedite ab eo, et ite singuli super capita eorum qui vos fecerunt. Pax Deus, sanitas Deus, justitia Deus, lumen Deus. Cognoscite, gentes et superamini, quoniam nobiscum est Deus, et consilium sine eritis adversum nos, et devellet illud Deus, quoniam nobiscum est Dominus; et sermonem quemcunque locuti fueritis adversum nos, permanebit in vobis. Quoniam nobiscum est Deus, sermonem vestrum non timebimus, neque conturbabit nos, quoniam nobiscum Deus. Dominum Deum adoravimus, et illi soli servimus; cui est honor, gloria, virtus et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

B

XI.

AD REVOCANDUM EXAMEN APUM DISPERSUM.

^a Adjuro te, mater aviorum, per Deum regem cœlorum et per illum Redemptorem Filium Dei te adjuro ut non te altum levare, nec longe volare, sed quam plus cito potest ad arborem venire. Ibi te allocas cum omni tua genera, vel cum socia tua. Ibi habeo bono vaso parato, ubi vos ibi in Dei nomine laboretis, et nos in Dei nomine luminaria faciamus in ecclesia Dei, et per virtutem Domini nostri Jesu Christi; ut nos non offendat Dominus de radio solis, sicut vos offendit de egalo flos in nomine sanctæ Trinitatis. Amen.

XII

QUALITER EPISCOPUS EXCOMMUNICARE INFIDELIS DEBEAT.

Episcopus cum excommunicare vel anathematizare aliquem infidelem pro certis et manifestis sceleribus dispositum habet, post lectionem Evangelii clerum et plebem ita debet alloqui.

ALLOCUTIO.

Noverit charitas vestra, fratres mei, quod quidam vir nomine ille, diabolo suadente, postponens Christianam promissionem quam in baptismo professus est, per apostasiam conversus post Satan, cui abrenuntiavit et omnibus operibus ejus, vineam Christi, id est Ecclesiam, devastare et deprædare non pertimescit, pauperes Christi, quos pretioso sanguine suo redemit, violenter opprimeus et interficiens, et bona eorum diripiens. Unde quia filius hujus nostræ Ecclesiæ, cui Deo auctore præsidemus, debuerat esse, quia in ea per aquam et Spiritum sanctum renatus est, et inter adoptivos filios Dei adnumeratus, quamvis modo filius diaboli sit imitando diabolum, solliciti ne per negligentiam pastorem aliqua de ovibus nobis creditis deperiret, pro qua in tremendo judicio ante Principem pastorum Dominum nostrum Jesum Christum rationem reddere compelleremur, juxta quod ipse terribiliter nobis comminatur, dicens: Si non annuntiaveris iniquam iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram (Ezech. iii), inisimus ad eum presbyterum nostrum et litteras communitarias senui et iterum atque tertio, invitantes eum canonicè ad emendationem et satisfactionem et penitentiam, corripientes eum paterno affectu. Sed ipse, prohi dolor! diabolo cor ejus indurante, monita salutaria sprevit, et incepta malitia perseverans, Ecclesiæ Dei, quam læsit, superbæ spiritu inflatus, satisfacere dedignatur. De talibus itaque transgressoribus et sanctæ religionis pacisque quam Christus ipse suis discipulis dedit atque reliquit violatoribus, præcepta dominica et

^a Leg. immissionum.

^b Ex alio Cod. ms. bibliothecæ regiæ.

^a Ex veteri Codice ms. sancti Galli.

apostolica habemus, quibus informamus quid de hujusmodi prævaricatoribus agere nos oporteat. Ait enim Dominus in Evangelio : *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum (Matth. xviii)*. Fratres, in unoquoque nostrum peccat qui in sanctam Ecclesiam peccat. Si enim sancta Ecclesia unum corpus est, cujus corporis caput Christus est, singuli autem sumus alter alterius membra, et cum patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra (I Cor. xii), procul dubio in nos peccat qui membra nostra lædit. Jubet ergo Dominus ut frater, id est, Christianus in nos peccans, primo secreto corripiatur, deinde cum testibus redarguatur, novissime in conventu Ecclesiæ publice conveniatur. Quod si has tres admonitiones et pias correptiones contemnit, et satisfacere despicit, post hæc ait tibi, inquit, sicut ethnicus (Matth. xviii), id est, gentilis, atque paganus, ut non jam pro Christiano, sed pro pagano babeatur. Et in alio loco membrum quod a sua compage resolvitur, et a junctura charitatis dissociatur, et omne corpus quod scandalizat, Dominus abscidi et projici jubet, dicens : *Si oculus vel manus vel pes tuus scandalizat te, erue eum, et projice a te (Ibid.)*. Et Apostolus : *Auferte, inquit, malum a vobis (I Cor. v)*. Et item : *Infidelis si discedit, discedat (I Cor. vii)*. Et in alio loco rapaces a regno Dei excludit dicens : *Neque rapaces regnum Dei possidebunt (I Cor. vi)*. Et alibi : *Si quis frater nominatur, et est fornicator, aut adulter, aut homicida, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere licet (I Cor. v)*. Et Joannes dilectus præ cæteris Christi discipulis talem nefarium hominem salutare prohibebat dicens : *Nec ei ave dixeris, neque eum in domum receperis. Qui enim ei ave dicit communicat operibus ejus malignis (II Joan.)*. Dominica itaque atque apostolica præcepta adimplentes, membrum putridum et insanabile, quod medicinam non recipit, ferro excommunicationis a corpore Eccles. abscidamus, ne tam pestifero morbo reliqua membra corporis, veluti veneno, inficiantur (Decreta Siric. cap. 7).

EXCOMMUNICATIO.

Igitur quia monita nostra et crebras exhortationes contemnit, quia tertio secundum dominicum præceptum vocatus ad emendationem et poenitentiam venire desepit; quia culpam suam necdum cognovit nec confessus est, nec missa nobis legatione, qui causam ipsius exsequimur, quia noster parochianus est, veniam postulavit; quia in coepta malitia, diabolo cor ejus indurante, perseverat, et, juxta quod Apostolus dicit, secundum duritiam suam et cor impenitens thesaurizat sibi iram in die iræ: idcirco vos cum universis complicibus et communicatoribus factoribusque suis iudicio Dei omnipotentis, Patris, Filii, et Spiritus sancti, et beati Petri principis apostolorum, et omnium sanctorum, necnon et nostræ mediocritatis auctoritate et potestate nobis divinitus collata ligandi et solvendi in cælo et in terra, a pretiosi corporis et sanguinis Domini perceptione et a societate omnium Christianorum separamus, et a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ in cælo et in terra excludimus, et excommunicatum et anathematizatum esse decernimus, et damnatum cum diabolo et angelis ejus et omnibus reprobis in igne æterno judicandus, nisi forte a diaboli laqueis respiscat, et ad emendationem et poenitentiam redeat, et Ecclesiæ Dei, quam læsit, satisfaciatur. Et respondeant omnes tertio : Amen. Aut : Fiat. Fiat. Aut : Anathema sit.

Debent autem duodecim sacerdotes episcopum circumstare et lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis vel excommunicationis projicere debent in terram et pedibus conculcare. Post hæc episcopus plebi ipsam excommunicationem communibus verbis debet explanare, ut omnes intelligant quam terribiliter damnatus sit, et ut noverint quod ab illa hora in reliquum non pro Christiano, sed pro paga-

no habendus sit, et qui illi quasi Christiano communicaverit, aut cum eo manducaverit aut biberit, aut eum osculatus fuerit, vel cum eo colloquium familiare habuerit, nisi forte ad satisfactionem et poenitentiam eum provocare studuerit, aut in domo sua eum receperit, aut simul cum eo oraverit, procul dubio similiter sit excommunicatus. Deinde epistolæ presbyteris per parochiam mittantur, continentes modum excommunicationis, in quibus jubetur ut dominicis diebus post lect. Evang. plebibus sibi commissis publice annuntient ipsam excommunicationem, ut ne quis per ignorantiam communicet excommunicato. Oportet etiam ut aliis episcopis ipsa excommunicatio manifestetur. Præcipit enim^a Toletanum concilium ut invicem mox scripta percurrant per omnes provincie episcopos quoscunque adire seniori etiam poterint, ut excommunicatus audiant. Seniori etiam ejus ipsa excommunicatio debet nota fieri.

XIII.

ITEM ALIA EXCOMMUNICACIONIS ALLOCUTIO.

Audistis, dilectissimi, quanta et quam horrenda pravitate ac iniquitate opera ille a diabolo instigatus perpetrare non timuerit, et quomodo per apostasiam a totius Christianæ religionis cultu profana mente recesserit. Audistis quemadmodum canonicè ad satisfaciendum evocatus sit, sed venire distulerit, quomodo frequenter admonitus ut respiceret a laqueis diaboli, quibus tenetur strictus, saluberrimas admonitiones obturatis auribus cordis audire contempserit. Dominus dicit in Evangelio de tali contumaci fratre, qui ecclesiasticam renuit suscipere correptionem : *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi, inquit, sicut ethnicus et publicanus (Matth. xviii)*; id est, jam non est computandus inter Christianos, sed inter paganos. Hinc Paulus, Domini et Magistri doctrinam sequens, Corinthios redarguit quare cum criminosis ac sceleratis communionem haberent, dicens : *Vos inflati estis, et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum (I Cor. v)*; id est, separaretur a vestro consortio, qui tale scelus operatus est. Et adjungit : *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis vobis et meo spiritu, cum virtute Domini mei Jesu tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis. Et post pauca : Scripsi vobis ne commisceamini fornicariis. Et statim inferit : Si quis frater appellatur, id est, Christianus, et fornicator est aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere (I Cor. vii)*. Et alibi : *Auferte malum ex vobis. Et : Infidelis si discedit, discedat (I Cor. v)*. Una enim ovis morbida omnem gregem contaminat, et modicum fermentum totam massam corrumpit, et plerumque unum membrum putridum totum corpus inficit. Et ideo tam perniciose pestis a corpore Ecclesiæ radicitus evellatur.

Excommunicatio.

Dominicis igitur atque apostolicis informati præceptis, iudicio Patris et Filii ejus Domini nostri Jesu Christi et Spiritus sancti, auctoritate et potestate apostolis apostolorumque successoribus a Deo concessa, una vobiscum prædictum pessimum virum a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ excludimus et ab omni societate et communione Christiana separamus, separatamque esse in æternum decernimus, id est in præsentem sæculo et in futuro. Nullus Christianus ei ave dicat, aut eum oculari præsumat. Nullus presbyter cum eo missam celebrare audeat vel sacrosanctum corpus et sanguinem Domini tradere. Nemo ei jungatur in consortio, neque in aliquo negotio. Et si quis ei se sociaverit et communicaverit ejus operibus malignis, noverit se simili percussum anathemate; his exceptis qui ob hanc causam ei junguntur ut eum revocent ab errore et provocent ad satisfactionem; nisi forte respicerit, et Dei gratia inspi-

^a Concil. Tolet. I, c. 11. Vide Capitula Carlomanni, tit. 3, cap. 5.

rante, ad poenitentiae remedium conversus fuerit, et a digna emendatione Ecclesiae Dei, quam laesit, humiliter satisfecerit.

XIV.

ITEM ALIA TERRIBILIOR EXCOMMUNICATIO.

Canonica instituta et sanctorum Patrum exempla sequentes, ecclesiarum Dei violatores, videlicet, raptores, depradatores, et homicidas, illos in nomine Patris et Filii et in Spiritus sancti virtute, necnon auctoritate episcoporum per Petrum, principem apostolorum, divinitus collata, a sanctae matris Ecclesiae gremio segregamus ac perpetuae maledictionis anathemate condemnamus. Sintque maledicti in civitate, maledicti in agro, maledictum horreum eorum et maledictae reliquiae illorum, maledictus fructus ventris eorum, et fructus terrae illorum. Maledicti sint ingredienti, et maledicti sint egredientes; sintque in domo maledicti, in agro profugi; veniantque super eos omnes illae maledictiones quas Dominus per Moysen in populum divinae legis praevicatorum se esse missurum intentavit; sintque anathema maranatha, id est pereant in secundo adventu Domini. Nullus eis Christianus ave dicat. Nullus presbyter missam celebrare praesumat vel sanctam communionem dare. Sepultura asini sepeliantur, et in sterquilinum sint, super faciem terrae. Et sicut haec lucernae de manibus nostris projectae hodie exstinguuntur, sic eorum lucerna exstinguatur, nisi forte resipuerint et Ecclesiae Dei, quam laeserunt, per emendationem et condignam poenitentiam satisfecerint.

EXCOMMUNICATIO BREVIS.

Canonica instituta et sanctorum Patrum exempla sequentes, ecclesiarum Dei violatores illos auctoritate Dei et iudicio sancti Spiritus a gremio sanctae matris Ecclesiae et consortio totius Christianitatis eliminamus, quosque respiciant et Ecclesiae Dei satisfaciant.

XV.

EXCOMMUNICATIO HOMINUM BALDUINI, COMITIS FLANDRIAE, PROPTER OCCISIONEM FULCONIS, ARCHIEPISCOPI RHEMENSIS, AB ILLIS PERPETRATAM.

Anno nongentesimo Dominicae Incarnationis, pridie Nonas Julii, primo scilicet die quando ordinatus est Heriveus in archiepiscopatu Rhemensi episcopus, lecta est excommunicatio hae quae sequitur in ecclesia sanctae Mariae Rhemis, praesentibus episcopis infra scriptis.

Heriveus nomine non merito Rhemorum archiepiscopus ac plebis Dei famulus, Wido Rothomagensium archiepiscopus, Riculfus Suessionum episcopus, Heido Noviomagensium episcopus, Dodilo Cameracensium episcopus, Herinandus Morinensium episcopus, Otgarlus Ambianensium episcopus, Honoratus Belvacensium episcopus, Mancio Catalaunensium episcopus, Rodulfus Laudunensium episcopus, Otridus Silvanectensium episcopus, Angelranus Meldensium episcopus. Notum sit omnibus ubique sanctae Dei Ecclesiae fidelibus, tam clericis quam laicis, quod nos et commissa nobis omnis Ecclesia nimia perturbatur tristitia pro inaudita re post persecutionem temporis apostolorum eorumque successorum, de occisione impie perpetrata, qui pro regni utilitate et totius sanctae Ecclesiae statu pro viribus die noctuque desudans, ac seipsum in defensione omnium Ecclesiarum in hoc regno consistentium murum protectionis opponens (res enim earum a Balduino comite filio Balduini ac Judith contra omnem legem et divinum et humanam pervadebantur), ideo ab ipsius Balduini hominibus Wineemaro, Euverardo, et Ratfrido, ceterisque eorum complicitibus interfectus crudelissime occubuit. De ejus morte totius Ecclesiae ordo atque professio merito contristatur, et lamenta

compassionis ex intimis cordium suspiriis emittit. Quia igitur tale scelus nostris temporibus perpetrare non timuerunt quod aucta, nisi forte a paganis, in Ecclesia non audiret, quia non est actum, in nomine Domini et in virtute sancti Spiritus necnon auctoritate episcoporum per beatum Petrum, principem apostolorum, divinitus collata, ipsos a sanctae matris Ecclesiae gremio segregamus ac perpetuae maledictionis anathemate condemnamus, ut eorum aliquando per hominem non fiat recuperatio, nec ulla inter Christianos conversatio. Sintque maledicti in civitate, maledicti in agro. Maledictum horreum eorum, et maledictae reliquiae eorum. Maledictus fructus ventris eorum, et fructus terrae illorum; armenta bouum suorum, et greges ovium suarum. Maledicti sint ingredienti et egredientes. Sintque in domo maledicti, in agro profugi. Intestina in secessum fundant, sicut perfidus et infelix Arius. Ventantque super illos omnes illae maledictiones quas Dominus per Moysen in populum divinae legis praevicatorum se esse missurum intentavit. Sintque anathema maranatha, et pereant in secundo adventu Domini. Insuper quidquid maledictionis sacri canonum et apostolicorum virorum decreta decernunt super homicidis et sacrilegis, Nam illos sacrilegorum nomine notamus qui in hunc Christum Domini manum mittere ausi sunt. Omne super illos ac perpetuum interitum per iustissimam divinae animadversionis sententiam congeratur. Nullus ergo eis Christianus vel ave dicat. Nullus presbyter missas aliquando celebrare, nec, si infirmati fuerint, confessiones eorum recipere, vel sacrosanctam communionem eis, nisi resipuerint, etiam in ipso fine vitae suae praesumat unquam dare; sed sepultura asini sepeliantur, et in sterquilinum super faciem terrae sint; ut sint in exemplum opprobrii et maledictionis praesentibus generationibus et futuris. Et sicut haec lucernae de nostris projectae manibus hodie exstinguuntur, sic eorum lucerna in aeternum exstinguatur.

XVI.

EXCOMMUNICATIO RAGENARDI, COMITIS SENONENSIS, RENOVATA ADVERSUS GAUFRIDUM ET GEILONEM, CANONICOS BENONENSES.

Immensus dolor nos urget ad gemitum, ac indubitable maerore commovet ad fletum, quando illos quos passio Christi a iugo diaboli redemit, et a vitiis peccatorum sacer baptismus purificavit, et Ecclesiae catholicae corpori sociavit, nunc iterum se ipsos sponte antiquo hosti subdere videmus, et non solum membris Christi persecutionem inferre, sed etiam contra ipsum totius creaturae auctorem et dominum bellum moliri. Qui enim sacrosanctae Ecclesiae structores atque defensores esse debebant, modo venenato diaboli furore vexati, atque ferarum rabie concitati, omni timore Domini postposito, et remedio poenitentiae neglecto, ecclesias in Dei honorem ac perpetuae virginis Mariae sanctique Stephani decimas lacerare ac sine pastore esse non pertimescentes, violenter usurpantes ea unde sancta Dei debet restaurari Ecclesia. Admonemus etiam et admonendo adjuramus ut incorrigibiles, et qui pestiferis et flagitiosis moribus sunt irretiti, sicut a bonis moribus alienati, ita et a consortio fidelium fiant extranei. Igitur cognoscat universalis Ecclesia hostes severissimos et tyrannos improbos, adversarios et persecutores pessimos sanctae Dei Ecclesiae, Ragenardum Gaufridum atque Geilonem

et Rodmundum ejus filium, eorumque canonicos, praepositorum commilitones, ecclesiasticarum rerum Dei contemptores, sanctorum canonum transgressores, pastoris sui contradictores, peccatores, quos ab ipso summo Pastore Christo et beatissima ejus matre Maria, atque beato Petro apostolorum principe, cujus, quamvis indignus, auctori-

tate et magisterio fungor, nisi citissime se emendaverint et satisfaciendo commissæ fideliter restituerint, eos cum omnibus sanctis in cælo meritis viventibus et in terra miraculis fulgentibus obligamus, et a nobis secundum potestatem nostræ pravitati concessam ligandi atque solvendi excommunicamus atque anathematis gladio transfigimus. Deinde excommunicamus G. a. u. z. f. r. i. d. u. m, G. e. i. l. o. n. e. m, Grobertum diaconem, qui meum injuste usurpat archidiaconatum, Wangerium, Arricum, postea vero Ansellum, item Ansellum, Hugonem, Ansegium, Baldoinum, ... Hos et omnes qui postquam archiepiscopalem suscepi benedictionem, sanctum Sennensis Ecclesiæ locum ingredi non permiserunt more antecessorum meorum, desistentes a veritate, adhærentes mendacio; insuper anathematizamus per Patrem et Filium et per Spiritum sanctum et per auctoritatem nobis a Deo concessam, ut nullam Christianorum habeant portionem, ecclesiamque Dei non ingrediantur, neque missa eis ab aliquo celebretur, nisi eidem pœnæ voluerit subjacere. Nulla pro eis vel pro illorum offensis, nisi satisfecerint, fiat oblatio vel commemoratio. Non thuris neque incensi, sed neque sacri luminis, carne viventes vel morientes portionem accipiant, sed cum pravis et contra Deum tumentibus sanctosque lacerantibus fiat pars et hæreditas eorum ignis indeficiens et cruciatus perpetuus. Maledicti sint in civitate, maledicti in agro. Amen. Maledicti sint in domibus, maledicti sint in villis. Amen. Maledicti in saltibus, maledicti in aquis. Amen. Maledicti sint in vicis, maledicti in plateis et in omnibus locis. Amen. Nisi correcti existant, multiplici maledictione induantur. Amen. A nemine sacerdotum in articulo mortis visitentur, neque in cœmeteriis Christianorum sepeliantur, sed velut cadavera fetida projiciantur. Amen. Maledicta sint horrea eorum, et maledictæ sint reliquiæ illorum. Amen. Maledicti sint ingredienti et egredientes. Amen. Percutiet eos Dominus egestate, febris, et frigore, et æstu, et persequatur donec pereant. Amen. Sicut hæc lucerna extinguatur in oculis hominum, sic extinguantur lucernæ eorum in perpetuum. Amen.

XVII

EXCOMMUNICATIO QUAM SUNTIARUS, EPISCOPUS HELENENSIS, FECIT ADVERSUS INVASORES RERUM ECCLESIASTICARUM.

Quamvis igitur sint aliqui in cursu hujus declivi temporis qui propter desiderium regni cælorum, Christo favente, a noxiis vitiorum sordibus se abstrahant, et ad compunctionem laudabilem assidue se provocent, tamen e contra existunt plures Ecclesiæ catholicæ inimici, qui instinctu diaboli tandiu se pestilentissimis damnabilis cloacæ fetoribus præfocant quandiu rei et nudi in profundissimis gehennæ flammis æterna damnati morte descendant, nihil secum præter peccata portantes. Hujus rei causa existant quidam pervasores sanctæ matris Ecclesiæ, qui se fatentur Christianos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ, videlicet quia justitiam Dei deserentes, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti; sed substantias sanctarum Ecclesiarum, ac si immanissimi lupi, rapientes, corpora et animas suas diabolo tradere non dubitavere, irretiti laqueis illius. Quapropter ego Sugnerius, favente largæ clementiæ Christi episcopus sanctæ sedis Helenensis, excommunico et anathematizo cum clero mihi commisso tam viros quam mulieres, tam clericos quam laicos, eos videlicet, et Volveradus levita, qui ausi fuerunt irrumpere et invadere substantias seu parochias quæ ad sedem sanctæ Eulaliæ seu diocesim pertinere videntur, quæ sunt in comitatu Valle Asperi et in comitatu

^a Ex chartulario ecclesiæ Helenensis.

Confluenti, ita ut excommunicati et abominati permanant et sequestrati a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ, nisi ad satisfactionem et emendationem infra istos octo dies venerint, et ecclesias quas violenter rapuerunt ad sedem sanctæ Eulaliæ reddiderint, et honorem et debitum et censum qui mihi ex ipsis ecclesiis debetur reddiderint. Presbyteros etiam ipsarum ecclesiarum, qui baptizare vivos, vel sepelire mortuos, aut missas canere, vel aliquid sacrum ministerium in eis extra voluntatem meam facere ausi fuerint, simili modo excommunico et anathematizo, ita ut non habeant licentiam baptizare quemquam, vel sepelire, ad missas canere, vel aliquid sacrum ministerium celebrare, usque ad satisfactionem et emendationem veniant. Ab hoc igitur anathematizationis et excommunicationis vinculo excludimus Olibanum comitem et minorem fratrem ejus episcopum, cœnobium etiam sancti Michaelis et omnes habitantes in eo, et cœnobium sanctæ Mariæ in Valle Asperi; ita tamen ut non recipiant illos, neque habeant cum eis colloquium, aut ullam participationem, quos nos excommunicamus. Quod si fecerint, in eodem excommunicationis et anathematizationis vinculo permaneant. Ab hodierna igitur die constituimus eis terminum usque ad octo dies, ut veniant ad satisfactionem, et congruam emendationem, omnes qui ecclesias diocesis sanctæ Eulaliæ sine voluntate mea, id est, Sugnerii episcopi, invadere aut tenere præsumperint vel præsumunt, et honorem et debitum et censum qui mihi ex ipsis ecclesiis debetur reddiderint. Sin autem emendare voluerint, omnes personæ, sive laici, sive presbyteri, sive feminæ, qui contra voluntatem meam injuste tenere ecclesias et censum earum, sicut jam diximus, præsumperint, quæ sunt diocesis sanctæ Eulaliæ, vel presbyteri qui in eas aliquid sacrum ministerium super excommunicationem meam celebrare præsumperint, et omnes consentientes et adutores eorum, sint anathema maranatha, et sint excommunicati, et a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ expulsi, et a consortio omnium sanctorum extranei, et a corpore ac sanguine Domini nostri Jesu Christi alieni, et a consortio Christianæ religionis segregati, nisi ad dignam pœnitentiam atque satisfactionem infra superscriptum tempus coram Deo et coram me venerint; cujus vicem veri Pastoris fungimur, quamvis indigni. Quem et supplices deprecamur ut oris nostri alloquio aures pietatis accommodas, quos excommunicamus, excommunicet et quos anathematizamus anathematizet, unus et verus Deus Dominus noster Jesus Christus, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem. Amen.

XVIII.

EXCOMMUNICATIO QUAM SALLA, EPISCOPUS URGELLENSIS, FECIT ADVERSUS INVASORES RERUM ECCLESIASTICARUM.

Universis episcopis circumaque ubique commanentibus per quadrifida clinata cosui, Sanlanus, Dei gratia humilis sanctæ sedis Urgellensis episcopus. Gratia vobis et pax a Deo semper multiplicetur. Vestris auribus, o sanctissimi Patres, nostra lingua nequit effari nec litteris comprehendere quantas et quales persecutiones nobis a pravis et perversis hominibus quotidie inferuntur. Attamen, necessitate cogente, vel pauca de multis vobis intimare satagimus. Anno denique præsentis nonagesimo nonagesimo primo trabationis dominicæ emergerunt se viri iniqui ad destruenda ecclesiastica jura, ut evertèrent animos principum qui videntur terere vel regere terras vel comitatus dioeceseos ecclesiæ nostræ principalis, genitricis videlicet Domini nostri etiam Mariæ, cui Deo auctore deservimus. In tantam excrevit malitia eorum ut ad illorum suasionem comites

^b Ex archivo ecclesiæ Urgellensis.

vel principes nostri vi auferrent a nobis et ab Ecclesia cui largiente Christo præsides, omnes diocesanæ ecclesias et omnem censum quod jure episcopali debetur exsolvere nobis de duobus comitatibus integris, Cerdaniensem scilicet et Berchitanum, nulla culpa super nos existente; sed semper cum humilitate ac satisfactione requisivimus eos. Et non solum easdem ecclesias suffraganeas abstulerunt, sed insuper ipsas fruges omnes vel decimas quas præterito anno Dominus ibidem dedit, necnon et nostros ministeriales exinde cum vi expulerunt. Ob id denique obsecramus nimium sanctitatem culminis vestri ut ipsos nefandos homines, qui animos principum vel comitum ad hoc nefas excitaverunt, id est, Arnaldum et Radulfum, excommunicare ne differatis, necnon et omnes sequaces eorum, simul et ipsas ecclesias omnes cum illorum terminos qui sunt in supradictis comitatibus, ita ut nullus episcopus, nullus presbyter, nullus diaconus, nullus clericus, cujuscunque sit ordinis, audeat ibi ullum ministerium ecclesiasticum facere vel celebrare usque ad legitimam satisfactionem vel emendationem veniant, et ipse episcopatus canonicè sit redditus ecclesie generali cui a Deo est attributus, et in . . . . . dicti rei de me Sanlane episcopo absolutionem accipiant. Sane ipsam comitissam Ermegarda cum filios et filias suas ab hac excommunicatione excludimus et separamus atque sequestramus; et volumus atque nostra absolutione firmamus ut in qualicumque Ecclesia. . . . . comitatibus venerint, licitum sit illis ibidem orare et missas audire et divinum officium celebrare; ipsæque ecclesie tandiu sint solutæ quandiu illi comites et illa comitissa intus perstiterint. Excommunicationem quoque taliter in conspectu vestro volumus fieri sicut subter insertum est, vobis in eadem consentientibus vel subscribentibus. Sanctam itaque individuan invocantes Trinitatem, auxilium quoque omnium sanctorum nobis petentes, exoramus ut Arnaldum et Radulfum, qui animos comitissæ Ermegardis vel animos filiorum illius ad hoc iacitarunt ut auferrent episcopatum Cerdaniensem vel episcopatum de Berchitano de jure vel ditione sanctæ Mariæ sede Vico vel de potestate Sallani episcopi, et omnibus in hoc errore consentientibus, Dominus sua virtute comprimere eos et brachia illorum alligare dignetur. Sequentes quoque apostolicam sententiam, eos et omnes sequaces eorum a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ sequestramus, et a corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi separamus, et ab omni consortio sanctæ religionis Christianæ disrumpimus ipsos et omnes quicumque partibus illorum consenserint aut illis adiutorium præbuerint. Ab hodierno die et deinceps maledicti et excommunicati permaneant usquequo ad satisfactionem veniant aut venire voluerint. Si quis vero superbus aut contumax huic nostræ definitioni assentire noluerit, vel hanc excommunicationem observare neglexerit, hunc divino zelo accensi cum Juda Domini proditore æterna punitione sub anathematis vinculo, nisi resipuerit, in inferno damnatum contradimus. Qui vero hujus excommunicationis pro Dei timore observator extiterit, gratiam et misericordiam a Domino nostro Jesu Christo consequatur. Amen. Salla, gratia Dei episcopus Urgellensis, huic statuto nostro, in quo totam causam Dei iudicio commissimus, subscribimus et confirmamus. Aimericus, episcopus Ecclesiæ Ripacurcensis, hanc constitutionem confirmavi atque subscripsi.

XIX.

ITEM DE EADEM RE.

* Orthodoxorum catholicorum Patrum divinitusque inspiratorum canonum promulgavit auctoritas per universas provincias pro ingruentibus ecclesiasticis fluctuationibus ut nullus episcopus, sacer-

* Ex archivo ecclesiæ Urgellensis.

dos, aut aliquis fidelis ordo ecclesiasticus se præsumat vindictam exercere in armis carnalibus, nisi tantum in oratione et virtute Spiritus sancti et canonica damnatione feriat. Quod autem sedes episcoporum et thronos speculationum potestas iudicandi et solvendi atque ligandi a Domino est illis data atque concessa, sicut ipse Salvator in Evangelio ait: *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in celo; et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in celo; et quæcunque solveritis super terram, remittuntur eis. Et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ideo ista præsumimus, clarissimi, ut intelligatis potestatem episcoporum vestrorum, in eisque Deum veneremini, et eos ut animas vestras diligatis, et quibus illi non communicant non communicetis, et quos ejecerint non recipiatis. Multum enim timenda est sententia eorum, quia a Domino collata est illis potestas ligandi atque solvendi. Ob hoc igitur ego Salla indignus, non meis meritis, sed nutu Dei episcopus, tanta audita sanctorum Patrum canonum iustitia, cum consensu et adiutorio domni Vivani Barcinensis episcopi, seu etiam domni Aimerici episcopi, cum canonicorum et sacerdotum nostrorum necnon et abbatibus vel monachorum suffragia, accensi flamma Spiritus sancti, excommunicamus atque alligamus omnem episcopatum Cerdaniensem vel Berchitanensem ad Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et omnes ecclesias quæ in dictis comitatibus sunt, tam præcipuas quam suffraganeas qui infra ejus terminos sunt, ut non habeat ibidem nullum ministerium sacerdotale factum nisi per nostra absolutione aut per nostra propria voluntate de feria tertia post Dominicam primam de Quadragesima inantea usquequo prædictus episcopatus redditus sit ad sancta Maria et in nostra sit potestate cum ipsas parochias quod nobis abstulerunt vel raperunt et cum ipsos oblatos qui exinde exierunt. Verumtamen sciatis quia ipsa comitissa domna Ermegarda cum filios et filias suas nec excommunicamus, nec nullius vinculo canonice damnationis contra eos facimus, sed tantum omnes homines tam clericos quam laicos qui hanc malitiam tractaverunt adversus sancta Dei Ecclesia, et consilium dederunt et ipsa comitissa et filios suos de hunc maximum peccatum, et vastatores fuerunt atque raptores et fraudatores vel sacri regi et fures, sicut Juda proditor. Hos tales præsumptores et ecclesiis sanctæ Mariæ raptores, vel suarum facultatum alienatores, excepto ipsa comitissa cum filios suos, nos supradicti Salla præsul, et Vivas gratia Dei episcopus, et Aimericus episcopus, cum canonicorum et sacerdotum nostrorum, sive cum abbatibus vel suffragia monachorum, excommunicamus eos ad Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et per omnes ordines angelorum et archangelorum et omnes virtutes colorum, sive per omnes patriarchas et prophetas, et per omnes apostolos et martyres vel confessores, et per omnes sanctos Dei sic eos excommunicamus et anathematizamus atque abominamus et alienamus eos atque abjicimus a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ, et segregamus eos a corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi et a consortio Christianorum fidelium, usque ad dignam satisfactionem et emendationem veniant ante altare sanctæ Mariæ sedis Vico et coram Salla episcopo et canonicis ejus; et usque absolutionem habeant de supradicto Salla episcopo, ita permaneant excommunicati et abominati sicut jam supra dictum est in sæcula sæculorum. Amen.

XX.

ALIA FORMULA EXCOMMUNICATIONIS, DE VERBA A SUPERIORIBUS.

Ex auctoritate Dei omnipotentis Patris, et Filii,

et Spiritus sancti, et sanctorum canonum, sanctæque et intemeratæ virginis Dei genitricis Mariæ, atque omnium cælestium virtutum, angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, potestatum, cherubim ac seraphim, et sanctorum patriarcharum, prophetarum, et omnium apostolorum et evangelistarum, et sanctorum Innocentium, qui in conspectu Agni soli digni inventi sunt canticum cantare novum, et sanctorum martyrum, et sanctorum confessorum, et sanctarum virginum, atque omnium simul sanctorum et electorum Dei, excommunicamus et anathematizamus hunc furem, vel hunc malefactorem, et a liminibus sanctæ Dei ecclesiæ sequestramus, ut æternis supplicii cruciandus mancipetur cum Dathan et Abiron, et cum his qui dixerunt Domino Deo: *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Et sicut aqua ignis exstinguitur, sic exstinguatur lucerna ejus in sæcula sæculorum, nisi resipuerit et ad satisfactionem venerit. Amen. **Maledicat illum Deus Pater, qui hominem creavit. Maledicat illum Dei Filius, qui pro homine passus est. Maledicat illum Spiritus sanctus, qui in baptismo effusus est. Maledicat illum sancta crux, quam Christus pro nostra salute hostem triumphans ascendit. Maledicat illum sancta Dei Genitrix et perpetua virgo Maria. Maledicat illum sanctus Michael, animarum susceptor sacrarum. Maledicant illum omnes angeli et archangeli, principatus et potestates, omnisque militia cælestis exercitus. Maledicat illum patriarcharum et prophetarum laudabilis numerus. Maledicat illum sanctus Joannes præcursor et baptista Christi præcipuus. Maledicat illum sanctus Petrus et sanctus Paulus atque sanctus Andreas, omnesque Christi apostoli, simul et cæteri discipuli, quatuor quoque**

A evangelistæ, qui sua prædicatione mundum universum converterant. **Maledicat illum cuneus martyrum et confessorum mirificus, qui Deo bonis operibus placitus inventus est. Maledicant illum sacrarum virginum chori, quæ mundi vana causa honoris Christi respuenda contempserunt. Maledicant illum omnes sancti qui ab initio mundi usque in finem sæculi Deo dilecti inveniuntur. Maledicant illum cæli et terra et omnia sancta in eis manentia. Maledictus sit ubicunque fuerit, sive in domo, sive in agro, sive in via, sive in semita, sive in silva, sive in aqua, sive in ecclesia. Maledictus sit vivendo, moriendo, manducando, bibendo, esuriendo, sitiendo, jejunando, dormitando, dormiendo, vigilando, ambulando, stando, sedendo, jacendo, operando, quiescendo, mingendo, cacando, flebotomando. Maledictus sit in totis viribus corporis. Maledictus sit intus et exterius. Maledictus sit in capillis, maledictus sit in cerebro. Maledictus sit in veruca, in temporibus, in fronte, in auriculis, in superciliis, in oculis, in genis, in maxillis, in naribus, in dentibus mordacibus, in labris sive molibus, in labiis, in gutture, in humeris, in armis, in brachiis, in manibus, in digitis, in pectore, in corde, et in omnibus interioribus stomacho tenus, in renibus, in inguinibus, in femore, in genitalibus, in coxis, in genibus, in cruribus, in pedibus, in articulis, et in unguibus. Maledictus sit in totis compaginibus membrorum; a vertice capitis usque ad plantam pedis non sit in eo sanitas. Maledicat illum Christus Filius Dei vivi toto sue majestatis imperio: et insurgat adversus eum cœum eum omnibus virtutibus quæ in eo moventur, ad damnandum eum, nisi penituerit et ad satisfactionem venerit. Amen. Fiat, fiat. Amen.**

DISSERTATIO DE JUDICIIS DEI,

SIVE

EXPERIMENTIS VETERUM,

AD SCRUTANDUM HOMINUM CRIMEN, SIVE INNOCENTIAM.

[Ex Muratorii Antiq. Ital. medii ævi, tom. III.]

Inter antiquorum ritus qui ad tempora nostra minime penetrarunt, imo jam diu proscripti sunt, Judicia Dei potissimum animadvertere ad eruditionem nostram pertinet. Eo nomine olim significabantur experimenta a Christianis instituta cum invocatione nominis divini, ut si quando objecta alicui crimina dubia, aut occulta forent, accusationem suam actor, interveniente Deo, probare, aut reus eluere posset. Nimirum sibi nullo negotio eorum temporum homines persuadebant Deum scelerum ultorem, innocentia vero patronum, prodigiis quoque, si invocaretur, certaturum pro detegenda veritate, quam pertingere oculi humani acies nequibat. Hinc sensim varii instituti fuere modi, quibus explorari putabatur de controversis criminibus scientia et testificatio Dei. Proinde experimenta hæc appellata fuere Judicia Dei, quasi ad omniscientis judicium controversia deferretur, et inde justa sententia exspectanda foret. Purgationes quoque dicebantur, quoties ad ea confugiebat accusatus, ut illatum crimen a se removeret. Omnium antiquissima purgatio, neque solum antiqua, sed semper a conciliis et Patribus probata, jusjurandum fuit, quod alio nomine sacramentum vocarunt. Ut major in ipso emittendo reverentia foret, illud super sanctorum tumulis atque reliquiis præbere mos olim fuit. Circiter annum Christi 404 sancti Augustini discipulus accusatus a Bonifacio presbytero, crimen in ipsum Bonifacium transtulit. Dubia res erat; scandali periculum insta-

C bat. Quid hic Augustinus? «Elegi (ita ille scribit epistola 78, olim 137) aliquid medium, ut certo placito se ambo constringerent ad locum sanctum se perrecturos, ubi terribiora opera Dei non sanam cujuscunque conscientiam multo facilius aperirent, et ad confessionem vel poena vel timore compellerent,» etc. «Multis notissima est sanctitas loci, ubi beati Felicis Nolensis corpus conditum est: quo volui ut pergerent, quia inde facilius fideliusque scribi potest quidquid in eorum aliquo divinitus fuerit propalatum.» Et sane quam celebris ea tempestate foret sancti Felicis Nolani tumulus, ex hujusmodi etiam miraculis, Natales in ejus honorem conscripti a sancto Paulino (quorum pars a me primo evulgata fuit in tomo primo Anecdotorum) satis produnt. Addit Augustinus: «Nam et nos novimus, Mediolani apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter et terribiliter dæmones conflentur, furem quemdam, qui ad eum locum venerat, ut falsum jurando deciperet, compulsus suis se confiteri furtum.» Ita Gregorius Magnus, in epistola 33 lib. 11, ad Justinum prætorem scribit se in Leone quidem episcopo nullam invenisse culpam; attamen subdit: «Ne quid videretur omissum, aut nostro potuisset dubium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundantia fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis, magna sumus exultatione gavisi, quod hujusmodi experimento innocentia ejus evidentem en-tuit.» Idem factum a